

Sz. W. Ślaga

"Charakter a hodnotenie
biologického mechanizmu", J.
Kops, "Filozofia (Bratislava)" XXIII
(1968) : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 5/2, 229-230

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ciała ludzkiego. Reasumując rozważania poświęcone różnicy między materią martwą a żywą należy powiedzieć, że uszkodzony kryształ może, przy sprzyjających warunkach, odbudować swoją strukturę, natomiast organizm żywy charakteryzuje się swoją wewnętrzną strukturą przejawiającą się w niejednorodności, specjalizacji oddzielnych części organizmu i wielką różnorodnością ich budowy. Obserwujemy także, że organizm żywy równoległe ze zmianą zewnętrznych form pod wpływem warunków zewnętrznych, stale podlega ewolucji, i nigdy nie wraca do tych samych co dawniej stanów. Ma tu miejsce ustawiczny, kierunkowy rozwój (s. 114). Tego, wśród kryształów, nie obserwujemy.

Dobrze by było, gdyby ta pożyteczna książeczka została przełożona na język polski.

Mieczysław Lubański

Kops J., *Charakter a hodnotenie biologického mechanizmu*, Filozofia (Bratislava), XXIII (1968) 4, 404—415.

Używane często w biologii i filozofii pojęcie mechanicyzmu jest wieloznaczne i dopóki nie określi się wyraźnie znaczenia tego terminu, wszelka krytyka mechanicyzmu nie odniesie pożądanego skutku. Termin ten najczęściej używany jest 1. jako synonim materializmu, 2. na oznaczenie dawnego materializmu mechanistycznego, przybierającego dziś nowe formy w naukach przyrodniczych, 3. na oznaczenie poglądów idealistycznych, 4. jako synonim metafizyki. Sprowadzając te różne znaczenia do dwu: ontologicznego i metodologicznego, Kops podkreśla, że zasadniczych przyczyn powstania i istnienia mechanicyzmu szukać należy w sferze samego poznania naukowego.

Mechanicyzm ontologiczny charakteryzuje się następującymi cechami: 1. system biologiczny rozważany jest jako agregat elementów składowych, np. komórek (Z. Wirchow, M. Verworn, szkoła Łysienki, N. Naumow), 2. system taki jest mechanizmem, konstrukcją statyczną (Leduc, Traube, Rhumbler), 3. stanowi on system pasywny, 4. procesy biologiczne są jednoznacznie zdeterminowane przez czynniki działające przyczynowo. Twierdzenie takie wynikać ma z postulatów ontologii mechanistycznej. 5. wzrost ontogeneza, filogeneza charakteryzowane są zmianami jedynie ilościowymi, albo jedynie jakościowymi. Cechy te, choć nie są wyczerpujące, zrelatywizowane są najczęściej do ontologii.

Dla mechanicyzmu metodologicznego, przyjmującego mechanistyczny sposób podejścia w badaniach przyrody żywej, typowe są różne sposoby nieusprawiedliwionej redukcji „fizycznej” oraz absolutyzacji w konstruowaniu teorii naukowych.

W aspekcie gnoseologicznym przyczyn mechanicyzmu biologicznego szukać należy, zdaniem Kopsa, w swoistym ujęciu 1. relacji między podmiotem i przedmiotem, 2. stosunku między tym, co obecne, a tym, co historyczne w poznaniu, 3. w tradycji analityczno-merystycznego sposobu myślenia w biologii, 4. w szerokim stosowaniu w biologii modeli i analogii itd.

Wychodząc z pojęcia ideału nauki i naukowości, autor stara się sformułować „obiektywnie ważne” sądy wartościujące mechanicyzm biologiczny. Mechanicyzm, zwłaszcza ontologiczny, którego podstawy utworzone są przez substancjalne modele ontologiczne, oceniany jest w biologii współczesnej zdecydowanie negatywnie. W przeciwieństwie do niego ujęcie dialektyczne, w ramach którego tworzy się nie-substancjalne (ale materialistyczne w swym typie) modele ontologiczne, zyskuje ocenę pozytywną.

Sz. W. Ślaga

Dietrich W., *Zur Theorie der experimentellen Methode*, Deutsche Zeitschrift für Philosophie, 16(1968)1, 107—113

Artykuł Dietricha poświęcony jest rozważaniom na temat teorii badań eksperymentalnych oraz natury eksperymentu. Zarówno z analizy teoretycznej badań eksperymentalnych, jak i z rozpatrywania różnorodnych konkretnych schematów metod tego rodzaju rodzi się szereg pytań natury tak teoriopoznawczej i metodologicznej, jak i ontologicznej. I tak: 1. czy przy pomocy eksperymentu można poznać obiektywną rzeczywistość, czy tylko jej stronę zewnątrzno-zjawiskową? 2. jakie przedmioty badać można przy pomocy eksperymentu? 3. jakie współrelacje zachodzą pomiędzy obserwacją, eksperymentem i teorią?

Celem odpowiedzi na te pytania autor dokonuje najpierw rozróżnienia pomiędzy eksperymentem i eksperymentalnymi metodami badania jako takimi. Jeżeli nie przyjmie się tego podstawowego rozróżnienia, to nastąpić może redukcja eksperymentu do poziomu prostej obserwacji, a w konsekwencji zaprzeczy się możliwości teoretycznego poznania obiektywnie istniejącej rzeczywistości przy zastosowaniu metod eksperymentalnych. Zasadniczą funkcją tych metod jest weryfikacja hipotez.

Teoria określana jest przez autora jako system pewnych twierdzeń naukowych wyjaśniających adekwatnie współzależności danego zespołu zjawisk czy przedmiotów, a każde twierdzenie takiego systemu poddane zostało wszechstronnej weryfikacji eksperymentalnej. Hipotezą zaś w ujęciu Dietricha są pewne twierdzenia naukowe, opisujące określoną klasę przedmiotów czy zjawisk, lecz nie zweryfikowane jeszcze